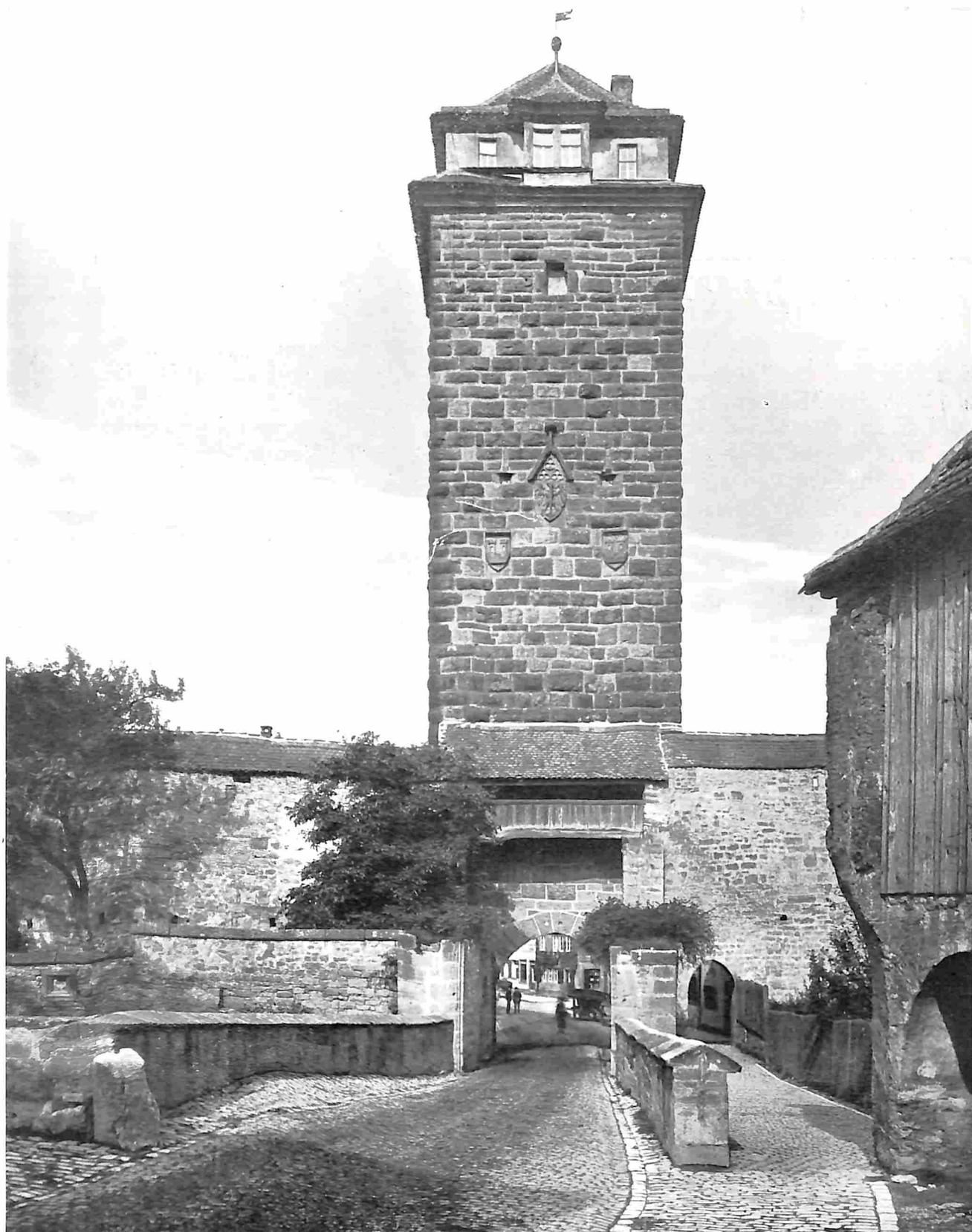

BUITEN

29^E JAARGANG N^O. 51

ZATERDAG 21 DECEMBER 1935

DE RÖDERPOORTOREN TE ROTHENBURG OB DER TAUBER
(BIJ HET ARTIKEL: „ROTHENBURG OB DER TAUBER“)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE RECRUIT MET KERSTMIS, DOOR RICHARD HARDING DAVIS	BLZ. 602—603
ROTHENBURG OB DER TAUBER (GEÏLL.), DOOR J. H. SIKEMEIER	BLZ. 604—608
„O. TANNENBAUM”, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 607
ALS DE BLADEREN GEVALLEN ZIJN (GEÏLL.), DOOR L. SPRUIT	BLZ. 608—609
ETHIOPISCHE KERSTMINIATUREN (GEÏLL.), DOOR DIRK L. BROEDER	BLZ. 609—611
„KERAPAN”, MADOEREESCHE STIERENRENNEN (GEÏLL.), DOOR L.	BLZ. 611—612
EEN VAN DE VELE SLACHTOFFERS DER STOOKOLIE (ILL.)	BLZ. 612

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

De recruit met Kerstmis

DOOR RICHARD HARDING DAVIS

DE jonge luitenant Claffin kwam om tien uur van de Brooklyn Marinewerf naar het recruiteerbureau. Het was de dag vóór Kerstmis en zelfs de Bowery, „de heerweg der dieven”, had de emblemen van het seizoen aangenomen. De jeugdige officier glimlachte sarcastisch, toen hij zag, hoe een kroegeigenaar met een bruut gezicht het ophangen van kransen en kruisen boven de deur van zijn drankpaleis dirigeerde en zijn buffetchef zei, te zorgen, dat de roode bessen „het beter deden”.

De goedkoope logementen hadden groene guirlandes gemaakt rondom de geïllumineerde bovendeuren en zelfs in Mott Street hadden de Chineezen slingers groen gehangen boven de deuren van hun tempel en het speelhuis daarnaast.

Luitenant Claffin knikte korporaal Goddard toe, die bij de deur van het werfbureau stond, en deed dien onbeweeglijk staanden veteraan eenigszins schrikken, toen hij, de hand iets langer aan de klep van zijn pet houdend, dan de reglementen voorschreven, hem zeide: „Prettige Kerstmis” en de trap opsprong.

Het werfbureau was een saai, kaal vertrek, het uitzicht uit de ramen was niet verheffend en de aanblik van de dikke, zwartoogige vrouw aan den overkant van de straat voor haar pandjeshuis, een vreugde voor het oog van korporaal Goddard, had geen aantrekkelijkheden voor den officier boven. Hij stak een sigaar op en ging brieven schrijven over allerlei onderwerpen behalve officiële en vergat al hetgeen op recruten betrekking had. Hij zou met Kerstmis met verlof gaan en al hadden zijn collega's hem eerst verweten, dat hij die dagen niet aan de officierstafel tegenwoordig zou zijn, zij hadden hem vergeven toen hij zei, die thuis bij zijn familie te gaan doorbrengen. De anderen kwamen heelemaal uit San Francisco of Milwaukee en noemden het groote oorlogsschip hun tehuis; maar Claffin's familie woonde in Connecticut en hij kon in enkele uren bij hen zijn. Hij was een gelukkige sterveling,

zeiden de anderen en hij verheugde zich dan ook bij het vooruitzicht en vergat het witte bureau met zijn Voorschriften en Reglementen en gekleurde platen van uniformen en modellen van oude oorlogsschepen en blikken doozen met officiële documenten, die ingevuld moesten worden en opgezonden aan Zijne Excellentie den Minister van Marine.

Korporaal Goddard op de stoep bracht zijn lichaamsgewicht van het eene been over op het andere en wreef zijn gehandschoende handen over elkaar om ze warm te houden. Hij had geen tijd om brieven te schrijven op onofficiële postpapier, noch om sigaren te rooken of novellen te lezen met zijn beenen op een stoel, met de keuze om uit te kijken naar den eigenaardigen stroom van menscheijk leven, die zich aan den overkant van de Bowery beneden het venster bewoog. Hij had recht op te staan en vragen te beantwoorden en weifelende zieltjes over te halen in de gelederen te treden der gouvernementsmarine.

Een aangeschoten man keek naar de gekleurde platen van Amerikaansche infanterie-, cavalerie- en marine-uniformen, die voor de deur hingen en legde een onzekeren vinger op de afbeelding van den cavalierist en zei, dat hij wel daarbij wilde komen. Korporaal Goddard zei hem op strengen toon te maken dat hij wegkwam en te zorgen dat hij nuchter werd en werd wel zes duim langer en fronsde hem van de stoep af.

Toen vroegen twee jongens van het land iets over den dienst en liepen vlug weg, toen zij hoorden, dat zij er minstens drie jaar bij zouden moeten blijven. Nog vele anderen bleven staan voor de vroolijke platen en keken bewonderend naar korporaal Goddard's blinkende koperen knopen en welvarend uiterlijk, dat zij naïevelijk toeschreven aan het aan de zon blootgesteld zijn op lange, vermoeiende marschen. Maar niemand kwam zich in ernst aanbieden. Om een uur trok luitenant Claffin zijn overjas aan en ging in de stad lunchen, waarna hij nog tevredener en met een humeur, dat geheel in overeenstemming was met den tijd van het jaar, terugkwam en een nieuwe sigaar opstak.

Juist evenwel, toen hij het zich gemakkeijk gemaakt had, hoorde hij korporaal Goddard's stap op de trap en daarachter een minder vastberaden geluid. Hij trok zijn voeten terug van de zitting van den anderen stoel, ging recht voor zijn schrijftafel zitten en nam een pen.

Korporaal Goddard salueerde bij de deur en introduceerde met een handbeweging den laatsten candidaat voor den dienst van Oom Sam. De sollicitant was even jong en had een even prettig gezicht als luitenant Claffin, maar hij was slordig gekleed en ongeschoren, zijn oogen lagen diep in hun kassen en zijn vingers plukten zenuwachtig. Luitenant Claffin had vele sollicitanten in dezen toestand gezien. Hij noemde het den „toestand van berouw” en was eraan gewend.

„Uw naam?” zei luitenant Claffin, terwijl hij een gedrukt formulier naar zich toe trok.

De sollicitant aarzelde, zei toen:

„Walker — John Walker”.

De luitenant bemerkte de aarzeling, maar zei slechts in zichzelf: „Daar heb ik niets mee te maken”. Voegde hieraan hardop: „Nationaliteit?” toe en vulde Vereenigde Staten in, nog vóór de sollicitant geantwoord had.

De sollicitant zei dat hij drie-en-twintig jaar, ongetrouwd en geboortig uit New York was. Zelfs korporaal Goddard wist dat dit laatste niet met de feiten overeenstemde, maar het ging hem evenmin aan. Hij bracht den sollicitant onder de meetlat en schoof het plankje tot zijn hoofd naar beneden.

Hij mat en woog hem en onderzocht zijn gezicht met gedrukte letters en stukjes gekleurd katoen en de luitenant schreef alles op zijn formulier en beet op het uiteinde van zijn pennehouder en staarde naar het gezicht van den sollicitant. Er waren steeds veel liefhebbers en slechts weinigen werden aangenomen, maar geen van hen had zoiets over zich als deze. Luitenant Claffin vond, dat korporaal Goddard een ietsje te barsch was in de wijze waarop hij met den sollicitant omsprong, en te norsch in zijn vragen, maar hij begreep niet, waarom de korporaal hem op die manier behandelde. Toen merkte de jonge officier op, dat er een blos kwam op het gezicht van den sollicitant en dat hij op zijn lippen beet, toen Goddard hem naar de weegmachine duwde alsof hij een zak meel was.

„U voldoet aan de eischen”, zei luitenant Claffin, terwijl hij naar het formulier keek. „Uw gemiddelde is heel goed. Alles wat u nu te doen hebt, is dit te teekenen, dan is het afgelopen”. Maar hij liet het formulier niet los en de sollicitant kwam niet naar voren om te teekenen.

„Nadat u dit geteekend hebt”, zei de jonge officier, terwijl hij de oogen gericht hield op het papier vóór hem. „wordt u dienaar van de Vereenigde Staten; u moet in de kamer hiernaast gaan zitten tot het kantoor sluit, waarna u naar de Marinewerf gebracht en in een uniform gestoken zult worden. Van dat oogenblik af zult u drie jaar lang een nummer hebben, hetzelfde nummer als dat van uw geweer. U en Uw geweer zijn gelijkelyk in dienst van de regeering, en u bent bij haar in onderhoud en moet desnoodig voor haar vechten”.

De luitenant keek op naar den korporaal en zei: „Je kunt gaan, Goddard”, en de korporaal maakte rechtsomkeert en ging, eenigszins verwonderd, de trap af.

„Misschien zult u de drie jaren”, vervolgde de officier, nog steeds zonder naar den sollicitant te kijken, „die tot de beste jaren van een jongeman behooren, op zee doorbrengen en vreemde havens bezoeken, misschien ook met op de Brooklyn Marinewerf op en neer te loopen en koperwerk te poetsen. Er zijn nu eenmaal mannen, wier bestemming het is koper te poetsen en op en neer te loopen voor een steenen arsenaal, en die nergens anders toe deugen. Maar iedereen heeft iets in zich, dat hem moet zegen, dat hij leeft om het hoogste te bereiken, wat hij kan. Iedereen heeft dat, zelfs de mannen, die alleen geschikt zijn om koperen staven te poetsen, maar sommigen dooden het, of trachten het te dooden — op verschillende manieren, maar meestal met sterken drank. En zij slagen daar oek meestal in, als ze maar lang ger oeg volhouden. De regeering, van wie ik een zeer bescheiden vertegenwoordiger ben, is altijd blij goede mannen te krijgen om haar te dienen, maar het wil mij voorkomen (en ik kan het mis hebben en ik weet heel zeker dat hetgeen ik zeg in strijd is met de voorschriften) dat sommigen van haar mannen haar beter op andere wijze kunnen dienen dan door haar dekken te zwabberen. U kent

uzelf het best. Misschien dat u het soort man bent om, wanneer er dames aan boord komen om het schip te bezichtigen, te groeten en dan van den bak uit hunkerend te kijken hoe zij met de officieren rondwandelen. Het zal u echter niet geoorloofd zijn hen aan te spreken; u bent nr. 389 of nr. 328 en van de weldaden, die een goede vrouw een man kan geven, zult u drie jaar lang vrijwel uitgesloten zijn.

Daartegenover zijn er misschien wel vrouwen, die u aan land zouden kunnen houden en u helpen iets te bereiken, dat u beter past, dan het dragen van een geweer. Even goed is het mogelijk, dat als u aan wal bleef, u uzelf op meer of minder aangename wijze zoudt dooddrinken en wellicht anderen ongelukkig maken. Dat weet ik niet. Maar als ik niet officier was, in dienst der Vereenigde Staten, zou ik u aanraden dit niet te teekenen, maar naar huis te gaan en me te vermennen en op te houden met whisky te drinken.

Nu, wat zullen we doen?” zei de jonge luitenant glimlachend, „zullen we dit verscheuren of wilt u teekenen?”

De lippen van den sollicitant trilden nu even sterk als zijn handen en hij veegde met zijn hand over zijn gezicht en glimlachte terug.

„Ik ben u grooten dank verschuldigd”, zei hij zenuwachtig. „Dit klinkt als een gemeenplaats, weet ik, maar als u wist, wat het allemaal voor mij beteekende, zou u blijken dat dat veel is. Ik ben dom geweest hier in de stad, maar niet erger. En ik had de keus tusschen de marine, waar men me staande zou houden, of langs mijn eigen weg naar den duivel te gaan. Maar dank zij u wordt 't nu geen van beiden. Ik weet niet, hoe u het zoo gauw zag, maar ik heb inderdaad een thuis in Connecticut en vrouwelijke familieleden, die me daar kunnen helpen en ik ben van plan terug te gaan en te vragen of ik opnieuw beginnen kan waar ik was toen ik wegging”.

„Goed zoo”, zei de jonge officier opgewekt, „zoo mag ik 't hooren. Zeg me waar u in Connecticut woont en ik zal u het reisgeld geven. Ik verwacht het met interest terug, dat begrijpt u wel”, zei hij lachend.

„Dank u”, zei de afgewimpelde sollicitant. „Het is niet zoo ver, dat ik 't niet kan loopen en ik denk niet, dat u me vertrouwen zou als ik geld van u aannam”.

„Zeker zou ik dat”, zei de luitenant. „Hoeveel hebt u noodig?”

„Nee, dank u; ik ga liever loopen”, zei de ander. „Ik kan er dan morgen gemakkelijk zijn. Ik zal een mooi Kerstcadeautje zijn, niet?” voegde hij er grimmig aan toe.

„Dat zal meevallen”, zei de jonge officier. „Ik denk dat u even welkom zult zijn als het mooiste andere cadeau, dat zij krijgen”. Hij stak de hand uit, die de ander schudde, om daarna, de schouders even recht op als korporaal Goddard, de kamer uit te loopen.

Toen kwam hij terug en keek verlegen de kamer in. „Ik wilde . . .” begon hij aarzelend. De luitenant stak schielijk de hand in zijn broekzak. „Bent u van idee veranderd?” vroeg hij gretig. „Dat is best. Hoeveel hebt u noodig?”

De gewezen sollicitant bloosde. „Nee, dat niet”, zei hij. „Ik kwam maar even terug om te zeggen — om u een prettige Kerstmis te wenschen”.

DE RÖDERPOORT MET STADSMUUR

ROTHENBURG OB DER TAUBER

DOOR J. H. SIKEMEIER

Voor allen die een open oog hebben voor de schoonheid van het oude stadsbeeld, die de burgerlijke bouwkunst in haar vaak zoo schilderachtige voortbrengselen weten te waardeeren en de historie in hun verbeelding weten te doen herleven, moet Rothenburg — want wie heeft niet wel eens van dit sprookjesstadje gehoord? — een ideaal zijn, dat zij zeker in hun leven eenmaal gezien willen hebben, om er voor altijd een schat van herinneringen aan te bewaren. Zeker, daar zijn steden die heel wat hooger eischen bevredigen, steden die gedurende eeuwen een centrum van cultureel leven waren en kunstschaten in zich bergen, welke men in Rothenburg vergeefs zoekt, — ik denk aan Florence, aan Venetië en zoovele oude kunststeden — maar zelden toch zal men een plaats vinden, die in haar geheel zóó ongerept het middeleeuwsch karakter bewaard heeft. Men behoeft waarlijk niet over zoo heel veel fantasie te beschikken, om zich bij een rondwandeling door dit stadje in een verleden verplaatst te wanen. En dat is ten slotte een emotie, die gaarne iedere toerist eens ondergaan wil en zoo durf ik, zonder tegenspraak te vreezen, gerust beweren dat een bezoek aan Rothenburg nooit teleurstelt. Wel moet men er een lange,

vermoeiende reis voor over hebben, maar de weg er heen gaat, voor een gedeelte althans, door het mooie Frankenland, een heuvelachtige streek met vruchtbaren, kleurigen bodem, die soms even aan het Limburgsche landschap doet denken, aardig gestoffeerd met trekossen, die hier de inheemsche krachten zijn en die men overal op het land voor ploegen en karren ziet. Langs akkers en boomgaarden gaat de tocht verder, aan allerlei dorpjes voorbij waarvan de vreemdeling de namen nooit gehoord heeft, totdat

DE RÖDERGASSE
Naar een teekening van den schilder

menig huis, met aardige vakverdeeling, draagt volgens oud gebruik een zinrijke spreuk in den gevel, die den voorbijganger iets ter overdenking biedt. Aan 't einde der straat de Röderbogen, rechts geflankeerd door den massieven Markustoren, een belangrijk overblijfsel van de versterking van het oudste stadsgeedeelte. ☼ En nu volgt de eene verrassing na de andere. Den Röderbogen door, de Hafengasse in, een nauw straatje vol aardige hoekjes en geveltjes en wij staan even later op het licht glooiende marktplein met het indrukwekkende Raadhuis, dat spreekt van de groote betekenis, die Rothenburg reeds had in de dagen dat het dit grootsche bouwwerk schiep: de 16de eeuw, maar ook in de volgende eeuw, toen het zijn grootsten bloeitijd beleefde. Of-

STEENEN ERKER AAN DEN STADSMUUR VAN ROTHENBURG OB DER TAUBER
De afbeeldingen op deze bladzijde zijn naar teekeningen van den schrijver

schon het gebouw eigenlijk drie stijlperioden in zich vereenigt, heerscht er toch eenheid in de conceptie en imponeert het door zijn rustige verhoudingen, terwijl die groote toovenaar: de tijd, aan den gevelsteen een wonderlijk aspect verleende. Van het oorspronkelijke bouwwerk, in 1240 begonnen, dat volgens een afbeelding uit dien tijd eigenlijk uit twee nauw met elkander verbonden gedeelten bestond en in gothischen stijl was opgetrokken, bestaat nog slechts een gevelfragment en de 55 meter hooge toren, die

DE KOBOLZELLERPOORT

beide in 1501 door brand zwaar beschadigd werden. Bij de herstellingswerken kreeg de toren zijn tegenwoordige gedaante. Op de plaats van den afgebroken oostelijken vleugel van het oude raadhuis werd de prachtige, in 1578 voltooid, Renaissance-bouw

opgericht, naar plannen van Leonhard Weidmann. Gaat men de poort van het oudste gedeelte binnen, waartoe een zware deur in knarsende scharnieren toegang geeft, dan bevindt men zich meteen op die geheimzinnig verlichte binnenplaats met de bekende Renaissance-portiek, die een beeld van respectabelen ouderdom vertoont: alles is hier verweerd, de steen sterk door weer en wind ingevreten, die het ornament

hier en daar nauwelijks zichtbaar liet, de treden uitgehold — uit architectonisch oogpunt misschien te betreuren, voor schilders echter van groote aantrekkelijkheid, zoodat dit plekje door grafische afbeeldingen in allerlei procédés haast tot gemeengoed geworden is. Geen vreemde zal zeker verzuimen ook het rijke interieur met zijn historische schatten

te gaan zien, waarvan de Keizerzaai in den gothischen bouw, die men door de Renaissanceportiek — de oorspronkelijke hoofdingang van het raadhuis — bereikt, zeker het gianspunt vormt. ☼ Dat het raadhuis in het voornaamste stadsgeedeelte werd gesticht, als centrum van het openbare leven, bemerken wij terstond als wij even rondzien. Wij gaan hier eerst de Herrengasse in, misschien wel de deftigste buurt,

rustig, aristocratisch, Rothenburgs „Westend"! Gedenkstee- nen houden het feit in herinnering, dat Keizers en Keurvorsten in deze patricische huizen vertoefden, waarvan er verscheidene familiewapens in den gevel dragen, of kunstig ijzersmeedwerk voor de ramen

DE SPITAL- OF H. GEESTKERK

hebben. Langs de Franciscanerkerk, een gebouw der vroege gothiek, met het ernaast liggende klooster in 1282 voltooid, gaan wij rechtuit op de Burgpoort aan, een overblijfsel van de oude Burg, die, op de Blasiuskapel na, werd afgebroken en tot wandelpark gemaakt. Hier heeft men een prachtig uitzicht op de stad en haar omgeving, het Tauberdal met zijn moeiens en het dorpje Detwang beneden ons, schilderachtig gelegen met zijn steenen brug en het in Romaanschen stijl gebouwde kerkje. Men doet goed hier langs de Kurze Steig af te dalen, om ook eens van benedenaf de stad in haar geheel te zien liggen, met haar muren en torens, trotsch als een vesting tegen den rand van het 60 meter hooge kalkplateau, dat het dal beheerscht. Dwars door dit dal, waar de Tauber sinds onheuglijke tijden zich een weg gebaad heeft, ligt de machtige „Doppelbrücke”, van onverwoestbaar metselwerk, in 1330 gebouwd, die met den schilderachtigen achtergrond en het vooraf bij langdurigen regenval sneestroomende water, een onvergetelijk beeld vormt. Nu wij in het dal zijn, brengen wij nog even een bezoek aan de zg. Kaiserstuhl, het aardige gebouwtje, dat Rothenburgs groote burgemeester Heinz Toppler — die in 1408 in den kerker onder het raadhuis zijn leven eindigde — zich in 1388 liet bouwen, ook om als toevluchtsoord te dienen als zijn grondgebied onder water werd gezet. ☞ Wij gaan nu langs de dubbele brug, door welks bogen wij het vriendelijke Kobolzeiler kerkje in het dal zien liggen, weer naar boven, de Kobolzeilerpoort binnen, een der aantrekkelijkste gedeelten der stadsversterking, maar tevens een der geduchtste verdedigingspunten. Dat ontdekt men terstond als men de buitenpoort is gepasseerd, om langs den hoogen muur door de binnenpoort onder den toren het stadje weer binnen te gaan.

Wij bevinden ons dan in een der bekoorlijkste gedeelten, het Plönlein: in de laagte zien wij de zoo juist doorgekomen Kobolzeilerpoort, links op een hooger plan den Sieberstoren. Men moge het wat plaatjesachtig vinden, toegegeven, een geweldig stadsbrok is het ook niet, maar aardig is het zeker en voor de vele vreemdelingen steeds een der grootste aantrekkingspunten.

(Slot volgt)

„O, TANNEN-BAUM”

DOOR F. W. DRIJVER

HET ontstaan van dit Kerstlied klimt op tot het midden der zestiende eeuw en verwierf te onzent eerst in de negentiende eenige bekendheid door toen in Amsterdam bestaande Duitsche

DE DUBBELE BRUG OVER DE TAUBER TE ROTHENBURG OB DER TAUBER

schouwburgen en dank zij het in het jaar 1815 gegeven blijspel van Louis Schneider „Kurmärker und Picarde”. In dit stuk wordt een Duitsche landweerman uit Kurmark, in het voormalige markgraafschap Brandenburg, ingekwartierd op een pacht-hoeve ergens in Picardië, in het N.O. van Frankrijk, waar wij hem aantreffen in gesprek met Marie de pachtster, aan wie hij vertelt hoe, toen een vorig jaar de Franschen in zijn land waren, een hunner zijn zuster een klap om het hoofd had gegeven, hetgeen hem er toe bracht te zweren dat, als hij ooit een voet in Frankrijk zou zetten, hij dien klap terugbetalen zou aan iedere vrouw, die hij ontmoette. Het stuk, welks inhoud ik hier niet vervolgen zal, is in zoo verre blij eindend dat Marie haar gast, die tegenover haar zijn eed niet gestand deed, bij zijn reeds spoedig volgend vertrek een kus ten afscheid gaf. ☞ Het is in dit blijspel dat den Kurmarker na een vermoeiende dagmarsch in zijn kamer de gedachte aan zijn ouderlijk huis te machtig wordt. Verbeelding kent geen afstanden, het is hem als hoort hij hoe het gezin, met zijn bejaarden vader aan het hoofd, zijn lievelingslied zingt, het nu ook te onzent algemeen bekende „O, Tannenbaum”.

HET RAADHUIS TE ROTHENBURG OB DER TAUBER

STADSMUUR BIJ DE KOBENZELLERPOORT TE ROTHENBURG
OB DER TAUBER

ALS DE BLADEREN GEVALLEN ZIJN

DOOR L. SPRUIT

NU het winter is geworden, concentreert ons leven zich weer op het huiselijke, op de binnenkamer; en we hervinden de gezelligheid van de lange avonden rond den haard of binnen den lichtkring van de lamp. Buiten waait en regent het, hagel klettert neer op het glazen serredak of een snijdende wind doet de ruiten kraken, terwijl een haastige voorbijganger zijn voetstappen doet weerklinken op den bevroren grond. Winter! ☼ En buiten ligt de tuin. De rozen zijn in stroo gepakt, de bollen, die dit najaar geplant zijn, afgedekt. Hier en daar beschermt een omgekeerde mand wat planten. Een troosteloze, kleurlooze tuin zou het kunnen zijn, als niet . . . . ☼ Als we niet, omdat we moderne menschen zijn, onzen tuin waren gaan beschouwen als een deel van het huis, als een kamer, waar we den heelen langen zomer door in leven. Zouden we nu die kamer, omdat ze in den winter onverwarmd is, maar al die maanden aan haar lot overlaten? Dat doen we toch in huis ook niet met de ongebruikte kamers! Zelfs de logeerkamer wordt af en toe geïnspecteerd, en daar is toch werkelijk niets moois te zien, omdat we er alle afgedankte meubels nu eenmaal neerzetten, terwijl de tuin ons ook in de wintermaanden nog op allerlei moois onthaalt. ☼ En omdat we er zoo over denken, hebben we gezorgd dat onze tuin, onze zomer-kamer, ook nu nog wat te genieten geeft. Nu de bladeren gevallen zijn en al het tuinwerk na de groote najaarsbeurt is afgelopen, flonkeren overal tusschen het kale hout de bessen: en op beschutte plakjes staan de winterbloeiërs in volle fleur, om straks door de aller-

vroegste bollen te worden opgevolgd. ☼ Daar is de hulst, rood en geel: de witte sneeuwbes, wier takken doorbuigen onder den last van de vruchten: al de verschillende mooie Berberissen, waarvan sommige hun blad behouden, vaak wondermooi warmrood verkleurd. De rozen zitten vol bottels: als het straks sneeuwen gaat, nemen de kale struiken pas de plaats in die hun toekomst, want eerst dan zien we hoe wondermooi de heesters toch gevormd zijn. Het zuiverberkje zwiept zijn fijne zwarte twijgen tegen den grauwen winterhemel en het stammetje glans in het matte licht. De Cotoneasters zijn beladen met roode bessen, en ginds in den border staan de lage Pernettya-struikjes vol dikke witte, rose of paars-roode bessen, terwijl Skimmia japonica met zijn iecerchtig tweekleurig blad en zijn trosjes vuurroode vruchten weliswaar de kleinste, maar tegelijk de kleurigste van alle besdragers is. Vlak tegen het huis prijkt de Vuurdoorn met fel-oranje bessen, maar we hebben de mooie struik moeten beschermen tegen de lijsters, die dol op de vruchten zijn. Het mooie groene blad blijft er 's winters aanzitten. ☼ De vogels, die we geholpen hebben met een rijk-voorzien voederhuisje en een drinkbak, brengen leven en bedrijvigheid in den tuin en dat ze zoo in 't voorbijgaan wel eens een bes snoepen, vergeven we ze graag, want ze pikken ook heel wat poppen en larven van schadelijke insecten mee in den loop van 't jaar. Sommige katjesdragers hebben hun katjes alweer klaar, en deze maand al begon

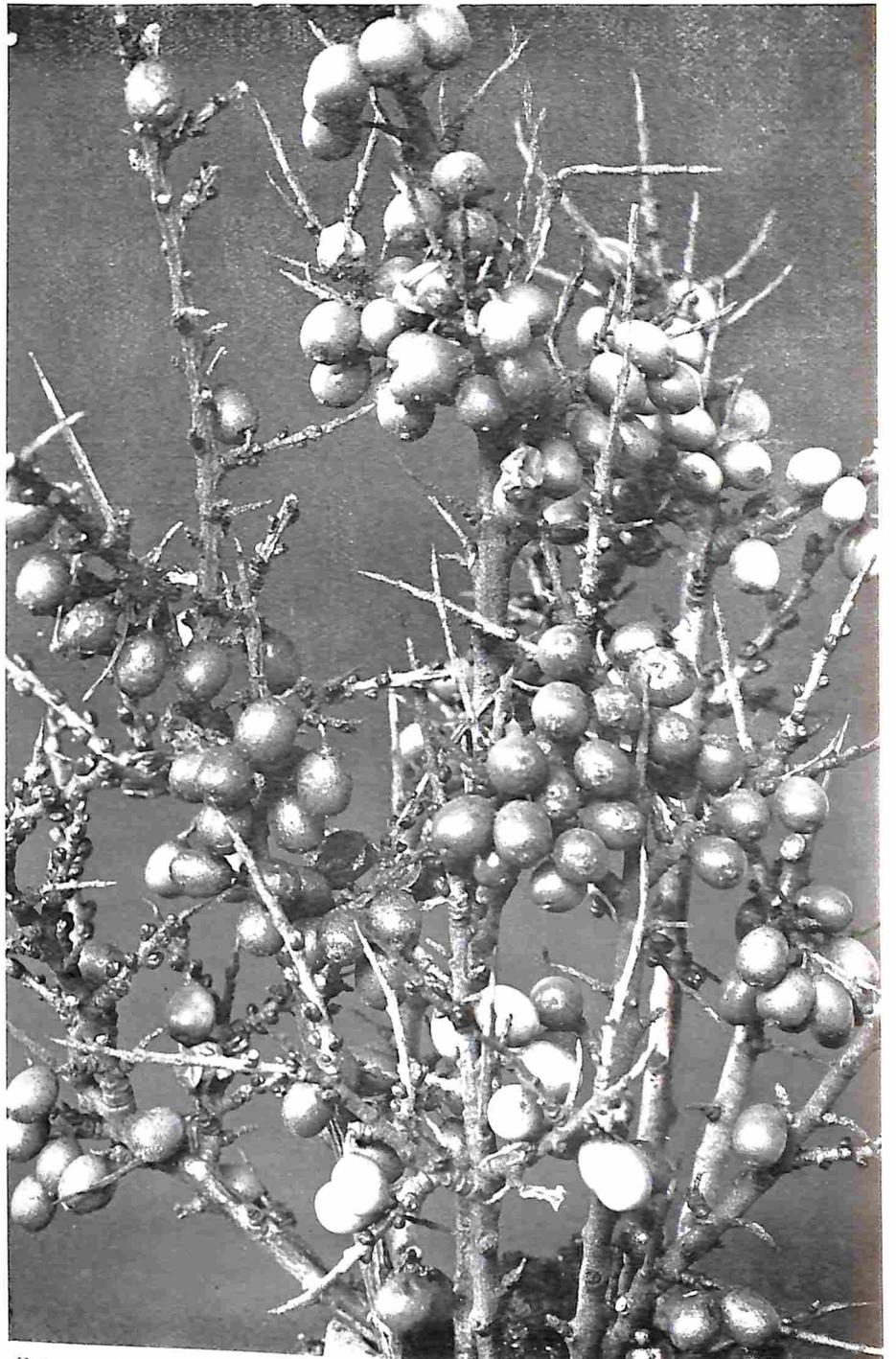

Foto van Tubergen

BESSEN VAN DEN VUURDOORN

Foto's Van Tubergen

BESSEN VAN COTONEASTER FRANCHETI

VUURDOORN MET BESSEN

de naaktbloeiër *Jasminum nudiflorum* (Winterjasmin) met haar zachtgele vierkante bloempjes onze schuttingen te sieren. In Januari-Februari volgen de heldergele kwastjes-achtige bloempjes van den Tooverhazelaar. De Kerstrozen bloeien in de eerste weken van het nieuwe jaar en heel gauw daarna komen de eerste bollen alweer: de gele winteraconieten en het helderblauw van het vroegste Druifje. Muscari azureum. Vóór Kerstmis ook bloeit de eerste winterheide en tuinen op drogen grond kunnen de prachtigste groepen hebben van deze *Erica carnea* met hybriden in wit, licht- en donkerlila, rose en karmijn. Op zandgrond ook zal de Duindoorn vol oranjegele bessen

zitten, wat ze op zwaren grond (waar de plant ook niet thuishoort) niet doet. ☼ Als we zóó voor onze tuin gezorgd hebben, zullen we er graag, dagelijks zelfs, inloopen. Ons zomerverblijf zal ons zodoende vertrouwd blijven en we zullen zoo ongemerkt heel wat te weten komen van het leven van onze vogels en de voortdurende activiteit der natuur, óók in de schijnbaar rustige maanden. De lente zien we dan al weken te voren naderen en het eerste sneeuwklókje, de eerste knop die opengaat aan de lila-rose *Rhododendron praecox*, het eerste onhandige lenteliedje van den zanglijster zullen ons niet ontgaan. ☼ Óók als het winter is, blijft de tuin de moeite waard!

ETHIOPISCHE KERSTMINIATUREN

DOOR DIRK L. BROEDER

WANNEER we de oude schilderkunst uit het Ethiopische keizerrijk bestudeeren, hebben we hoofdzakelijk te maken met de miniaturkunst, die door vele eeuwen heen de exponent van de Abessijsche kunstopvatting is geweest en waaruit in den loop der jaren de algemeene schilderkunst van dat land is ontstaan. Doch op haar beurt heeft ook de Ethiopische miniatuur, hoewel zij reeds uit de 13de eeuw stamt, een ontwikkeling uit die van een volk van veel oudere beschaving, namelijk de Christelijke afstammelingen der Egypte Kopten. de Christelijke afstammelingen der Egyptenaren uit den Romeinschen en Byzantijnschen tijd,

die een afzonderlijke Christelijke secte vormden. Hiernaast zijn ook Arabische en Grieksche invloeden merkbaar in de Ethiopische kunst. ☼ Heelaas hebben we uit de vroegste tijden geen voorbeelden van deze kunst, wel uit latere eeuwen, doch dan is zij reeds met Europeesche eigenschappen vermengd. Hoe zij echter ook ontstaan moge zijn, twee dingen staan vast, namelijk, dat de Ethiopische miniatuur sterk onder den invloed staat van Byzantium en dat zij zich in Abessinië en de daaraan grenzende gebieden een onafhankelijke plaats heeft weten te bemachtigen, doordat de kunstenaar zijn

eigen ziel in zijn kunst heeft weten te leggen en, hoewel hij deze van zijn Koptische leermeesters heeft gekregen, toch nauwgezet zijn eigen visie heeft gevolgd en zijn eigen hart heeft uitgestort in zijn primitieve opvattingen van de bijbeltafereelen, die hij weergaf. Reeds in de 4e eeuw wordt gewag gemaakt van de kerstening der Ethiopiërs, althans van een aanvang daarvan. In de 5e eeuw schijnt de leer van Jezus van Nazareth vasten voet in deze landen gekregen en het tot een bovenmate groote populariteit gebracht te hebben. Godsdiensttwisten scheidden dit rijk evenwel van Rome, en de heerschappij der Koptische hiërarchie werd een voldongen feit. Dan duikt het Ethiopische Christenrijk weer eeuwenlang onder en blijft zoo goed als geheel van de wereld afgesloten. zóó zelfs, dat men het bestaan van deze Christenen in twijfel trekt. Vreemde verhalen werden in de late middeleeuwen rondgestrooid over een verloren Christenvolkje ergens ver in Afrika, verhalen, die door hun ongerijmdheid schier ongelooflijk schenen, en derhalve wel niet zoo ernstig opgevat zullen zijn. Inmiddels was het „verloren” land gaan voortbouwen op de beschaving der Kopten, die bij hun komst in het land van den Negus vergezeld waren van geestelijken, kunstenaars en kooplieden van den meest uiteenlopenden aard. Uiteraard introduceerden dezen hun kunst, die op een hoog peil stond en bij de Ethiopiërs grooten ingang vond. Wij hebben vele voorbeelden van de kerkelijke kunst der Kopten: wij kennen hun prachtige, met sierlijke letters geschreven, manuscripten, hun fraaie ornamentatie, hun miniaturen. En hoe moet dat alles tot den Ethiopiër gesproken hebben! Deze Christenen toch hechtten zooveel aan het bijbelverhaal: de mensch-

DE VLUCHT NAAR EGYPTE (18e EEUW)
Cliché Alg. Publiciteitskantoor, A'dam

wording van Christus. Zijn leven, lijden en sterven.

DE GEBORTE EN DE HERDERS OP WEG NAAR BETHLEHEM (15e EEUW)
Cliché Alg. Publiciteitskantoor, A'dam

Hoe zullen zij niet in vervoering gebracht zijn bij het aanschouwen in beeld wat hun oude bijbel hun van het Oude en het Nieuwe Testament in woorden vertelde. Er komt dan als het ware een drang om miniaturen te bezitten, te schilderen, en uit dien drang ontwikkelt zich een eigen kunst, die echter in den beginne nog op het Koptische element teert, doch zich weldra losmaakt en een eigen weg baant. Later, wanneer aan het einde der 15e eeuw de Portugeezen op weg naar Indië het land van den Negus bezoeken en daar handel drijven, blijven ook Westersche invloeden achter, invloeden, die zich voornamelijk uiteten in gelaatskleur en kleedij. Het lijkt ons vreemd, dat deze Primitieven blanken zouden kiezen als hun figuren, en toch is het zoo. Ook de kleedij is Westersch, doch met dit alles is en

blijft de voorstelling uiterst naïef en vol Byzantijnsche eigenschappen. Onbeholpen, kinderlijk, ja, in alle opzichten indruischend tegen de steiregels der schilderkunst, getuigt de kunst der Ethiopiërs toch van een zoo diepgevoelde, religieuze bezieling, een die bij de meeste Primitieven te vinden is. Hier is geen overdrijving, men stoort zich niet aan decorum, zelfs niet aan de elementairste begrippen der kunst, neen, het is volkomen uit het hart des schilders gegrepen en derhalve getuigt het van zijn groote vroomheid. Ter illustratie hiervan hebben wij een drietal Kerstminiaturen gekozen, welke afkomstig zijn uit de mss. d'Abbadie, die in de archieven der Bibliothèque Nationale te Parijs berusten. Van heel de Ethiopische miniatuurkunst nemen onderwerpen uit de bijbelsche geschiedenis, en daarvan weer het Kerstmotief, de voornaamste plaats in, hoewel we ook wereldlijke tafereelen kunnen aantreffen. De oudste miniatuur van ons drietal, „De Geboorte en de Herders op weg naar Bethlehem”, dateert uit de 15de eeuw en contrasteert geweldig met de twee andere, die niet alleen ruim drie eeuwen later zijn vervaardigd, doch tevens aan de Byzantijnsche in-

በጊዜው ላይ የገለጹት ግሪ ደም፡ ውስተ፡ ተ፡ እስራኤል፡ ወእስተ፡ ኃራ፡ ረት፡

በጊዜው ላይ የገለጹት ግሪ ደም፡ ውስተ፡ ተ፡ እስራኤል፡ ወእስተ፡ ኃራ፡ ረት፡

ETHIOPISCHE KERSTMINIATUREN. DE GEBORTE (18e EEUW)
Cliché Alg. Publiciteitskantoor, A'dam

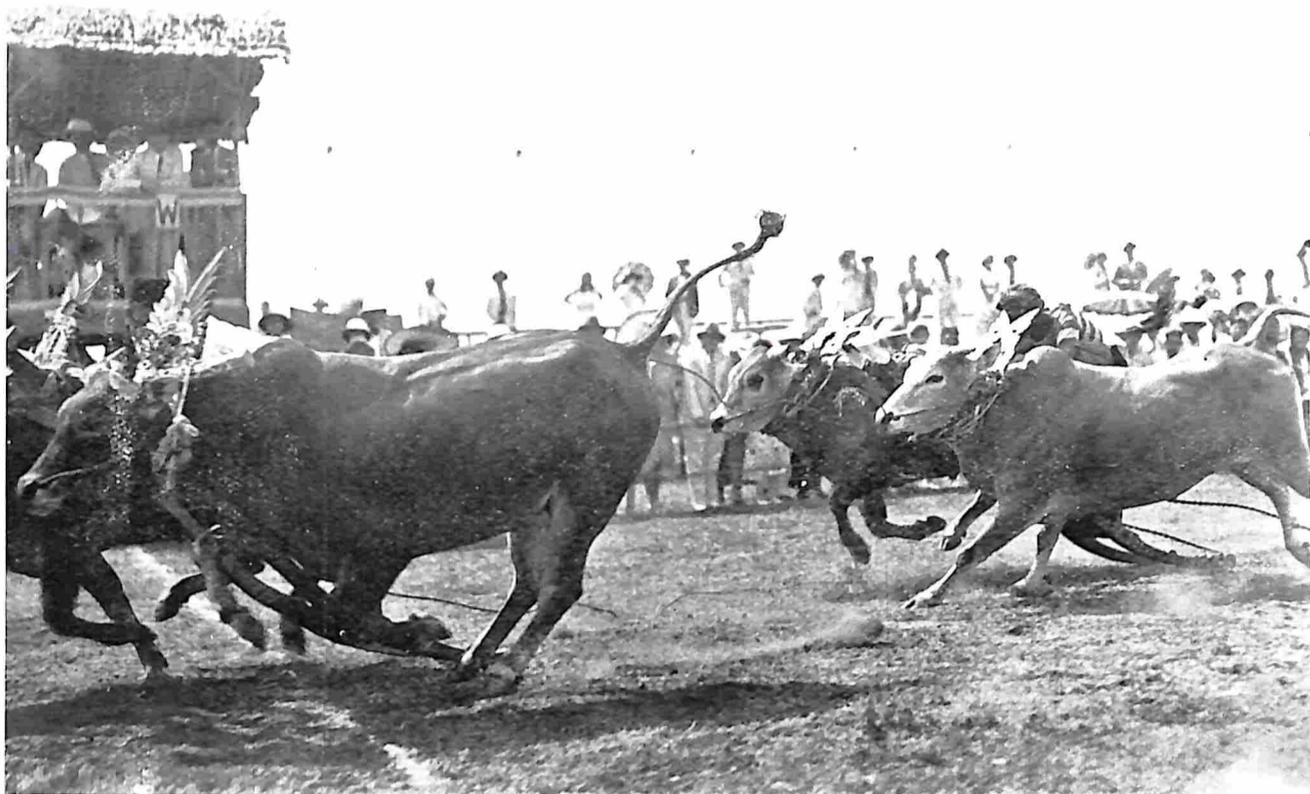

Foto Last

FINISH VAN DE STIERENRENNEN

betrokken dessa. Een prachtige indruk maakt op den toeschouwer dit paradeeren met zijn bonte mengeling van schitterende Madoereesche kleedij. Ziet, hoe goedig de stieren daar loopen, geweldige kolossen, één en al spier, met vochtigzwarte neuzen en mooie, glanzende oogen. Straks zullen ze veranderen in duivels, die de 110 m lange baan afrennen met 60 km vaart. ☼ Alvorens het startsignaal gegeven wordt, worden de spannen ter keuring voorgeleid, terwijl de duizenden Madoereesche toeschouwers in hun kleurige kleeding zich in dichte rijen langs de aloon-aloon scharen. ☼ Het startsein wordt op een gong of met een vlag gegeven. Het is alsof de stieren

weten, dat ze moeten k a m p e n tegen hun concurrenten, want op de startlijn zijn ze bijna niet te houden. Tien man kunnen ze soms niet vasthouden en hierdoor vindt ook vaak een v a l s c h e s t a r t plaats. ☼ Merkwaardig is, dat de stieren zoo snel vaart krijgen. Op nog geen 5 m v a n d e start heb-

ren goedig dom staan te kijken, als ging hun dat heele vreugde-gedoe niet aan. ☼ Dronken van hun overwinning tuigen de mannen hun kampioenschapjanten op met pajongs, fraaie dekkleeden, gouden hoezen over de horens enz. De opwindende aantrekkelijke Kerapan, het feest van den Madoerees, is dan weer voor een jaar voorbij. De kampioen-dessa kan een heel jaar lang op de lauweren rusten, alvorens het noodig is, haar kampioenschap te verdedigen. L.

Foto Jan P. Strijbos

EEN VAN DE VELE SLACHTOFFERS DER STOOKOLIE. EEN ZEEKOET, WELKS BORSTVEEREN AAN ELK UUR GEPLAKT ZIJN DOOR DE STOOKOLIE-RESTEN, DIE DOOR MOTORSCHEPEN GELOOSD WORDEN. DE VOGEL IS ABSOLUUT TEN DOODE GEDOEMD

ben ze reeds hun volle snelheid van 50—60 km. Ziet, hoe de geweldige kolossen naar de finish daveren. Stampend en snuivend, elke spier in hun machtige lijven inspannend, aangevuurd door den als razend geworden menner, die zich vastklemt aan het sleetje en de aanwezige dessa-genooten. Na elken ren komen de verliezende en winnende spannen weer tegen elkaar uit, zoodat op het laatst de beide snelste spannen overblijven, die om de beslissing kampen. De dessa, die eigenaar is van de kampioenen, uit haar wilde vreugde door eindeloos tandakken, waarbij de stie-